

HØRINGSUTTALELSE FRA PASTORALAVDELINGEN I OSLO KATOLSKE BISPEDØMME TIL ENDRINGER I BIOTEKNOLOGILOVEN

Oslo katolske bispedømme ved Pastoralavdelingen (Fagavdelingen) takker for Helse- og omsorgsdepartementets (HODs) invitasjon til å avgi høringsuttalelse om «Endringer i bioteknologiloven». De etiske problemstillingene lovendringene berører er av så alvorlig, prinsipiell art at et utførlig høringsvar er nødvendig.

Den katolske kirkes grunnholdning: Menneskelivet skal vernes om fra unnfangelse til naturlig død

Å verne omsorgsfullt om menneskelivet fra det unnfanges til døden naturlig inntreffer er et ytterst viktig anliggende for Den katolske kirke. Det annet Vatikankonsil slo tydelig fast: «For Gud, som er livets Herre, har selv betrodd menneskene det oppdrag å verne om livet, og gjøre det på en menneskeverdig måte. Livet skal vernes om fra unnfangelsen av med største omhu.»¹

Retten til liv er menneskets mest grunnleggende rettighet. Ut ifra Kirkens menneskesyn, der ethvert menneskeliv har uendelig verdi, er unikt og uerstattelig, med et uforlignelig menneskeverd – fordi det er villet og skapt av Gud, og forsonet med Gud ved at Jesus Kristus ble menneske og ga sitt liv for det – er Kirken forpliktet til å arbeide helt i frontlinjen for å skape et stadig mer humant samfunn, der hver enkelt persons verdighet og ukrenkelighet respekteres og ivaretas i enhver fase av livet, uansett egenskaper og helsetilstand.

Dersom samfunnet vårt ønsker å forsvare menneskeverdet, kan man ikke være likegyldig til hvordan mennesker blir til eller behandles i livets aller tidligste fase. Samfunnets holdninger til menneskeembryoers helse og velbefinnende både reflekterer og har betydning for vår holdning til fødte personer.

Heller ikke måten foreldreskap etableres på er uvesentlig – hverken for barnet eller for de derav følgende familiekonstellasjoner og -relasjoner: I naturens orden ligger det talende føringer for hvilke familiestrukturer som gavner enkeltmennesket og samfunnet helhetlig og i det lange løp. Fra Guds side er familien ment å være et personfelleskap tuftet på kjærlighet, som tjener livet og deltar i samfunnsutviklingen.² I det vi begynner å bryte denne ordenen, skaper vi et uoversiktlig kaos som påfører uskyldige og sårbare personer dyp urett.

¹ Den pastorale konstitusjon om Kirken i verden av i dag, *Gaudium et spes*, 51.

<http://www.katolsk.no/dokumenter/dokumenter-fra-vatikanet/paul6/gs> (Side besøkt 22.08.2019.)

² Johannes Paul II, *Familiaris Consortio*, 17: «And since in God's plan it has been established as an "intimate community of life and love,"[44] the family has the mission to become more and more what it is, that is to say, a community of life and love, in an effort that will find fulfillment, as will everything created and redeemed, in the Kingdom of God. Looking at it in such a way as to reach its very roots, we must say that the essence and role of

Det er et empirisk faktum at et nytt menneske blir til i befruktningsøyeblikket. Derfor er det ikke bare logisk, men også tvingende nødvendig at menneskets status som person respekteres ubetinget fra unnfangelsen av på alle områder av biomedisinen: «Siden embryoet skal behandles som en person, må det også forsvares i sin integritet, bli vist omsorg og tatt vare på, så vidt mulig, på samme måte som ethvert annet menneske hva angår medisinsk hjelp.»³

Vitenskap og teknologi må alltid stå i menneskets tjeneste for å tjene et objektivt og sant fremskritt. En nasjons lovverk bør derfor bidra til å **regulere og humanisere** vitenskapen, i dette tilfelle bioteknologien. Det betyr å tillate teknologi og prosedyrer som respekterer menneskets verdighet, liv, integritet og alle iboende menneskerettigheter fra unnfangelse til naturlig død. Det betyr også å forby praksis som undergraver disse eller underkjenner menneskeverdet. Å tillate en teknologiutvikling som fratrar grupper av mennesker grunnleggende rettigheter, først og fremst retten til liv, og påfører uskyldige personer urett, er sivilisasjonsfiendtlig.

Generell kommentar

Ved første øyekast kan endringsforslagene til bioteknologiloven virke relativt ubetydelige. Går man nærmere inn på dem, ser man at de berører meget alvorlige etiske problemstillinger.

Det har vært interessant – og skremmende – å lese de politiske resonnementene i forarbeidene til lovendringene i Meld. St. 39 (2016-2017) og høringsnotatet. De vitner beklageligvis om et forvitret, relativisert menneskesyn, der enkelte innbyggere

the family are in the final analysis specified by love. Hence the family has the mission to guard, reveal and communicate love, and this is a living reflection of and a real sharing in God's love for humanity and the love of Christ the Lord for the Church His bride.” http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio.html#_ftn36 (Side besøkt 23.08.2019.)

³ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Donum vitae – Instruction on Respect for Human Life*, l., 1.: “(...) Thus the fruit of human generation, from the first moment of its existence, that is to say from the moment the zygote has formed, demands the unconditional respect that is morally due to the human being in his bodily and spiritual totality. The human being is to be respected and treated as a person from the moment of conception; and therefore from that same moment his rights as a person must be recognized, among which in the first place is the inviolable right of every innocent human being to life. This doctrinal reminder provides the fundamental criterion for the solution of the various problems posed by the development of the biomedical sciences in this field: since the embryo must be treated as a person, it must also be defended in its integrity, tended and cared for, to the extent possible, in the same way as any other human being as far as medical assistance is concerned.” http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19870222_respect-for-human-life_en.html (Side besøkt 22.08.2019)

(friske/voksne) blir tilkjent lovfestede rettigheter og makt over andre (ufødte/barn/syke). Dette vekker stor bekymring.

Det mest problematiske ved forslagene departementet fremmer er at de viderefører et lovverk som allerede er langt ute på skråplanet både etisk og moralsk sett. Hovedårsaken til dette er en inkonsekvent og utilitaristisk forståelse av hva et menneske er, når et menneskeliv blir til og hvilken betydning menneskeverdet har.

En annen viktig årsak er mangelen på en helhetlig forståelse av hva foreldreskap er – spesielt sett fra den svakeste parts, nemlig barnets side, og hvilket moralsk ansvar foreldreskap faktisk innebærer. Holdningene på disse områdene har stor betydning for stabiliteten i samfunnet. Dersom vi gjør foreldreskap til en vilkårlig relasjon man kan frasi eller skape seg, uavhengig av biologiens objektive lovmessighet, står barnets beste og barns rettigheter på spill, uansett hvor omstendelig barneomsorgsattest staten måtte utstede.

Den katolske kirke har i mange tiår påpekt faren for en skråplanseffekt når lovgiver tillater teknologi som griper inn i menneskets naturlige forplantning, fristilt fra et etisk rammeverk. De foreslåtte lovendringene viser tydelig hvor langt ut på skråplanet vi er kommet som samfunn:

- Respekten for mennesker på embryostadiet er borte. De er **redusert til en forbruksvare**, til «biologisk materiale» samfunnet vilkårlig kan bruke eller kaste; mennesker på embryostadiet har **ingen rettigheter**, aller minst retten til liv.
- Lovverket ivaretar ikke **barnets behov for og rett til egne foreldre**. Hovedfokus er behovet for assistert befruktning, på å innfri voksnes ønsker gjennom konstruerte rettigheter som setter barnets primærrettigheter til side. Enkelte lovendringer viser heldigvis en gryende forståelse for barnets rett til å kjenne sitt opphav.
- Drøftelser fra et moralsk og etisk perspektiv av de langsiktige konsekvensene forslagene reiser, er så godt som fraværende. Departementet foretar ingen revurdering av tidligere innført praksis. Resonnementet synes å være: Prinsipielle refleksjoner av etisk og moralfilosofisk art er ikke nødvendige etter at praksis er legitimert ved lov. Mon det?

Det er synd at høringsnotatet ikke diskuterer forholdet mellom etikk og teknologi mer utførlig. Selv om myndighetene søker å holde assistert befruktning innenfor statlig regi, er det ikke til å komme forbi at teknologiutviklingen presses frem av en profittdyrkt fertilitetsindustri, uten hensyn til menneskets verdighet eller human-økologi. Det ville vært naturlig å se nærmere på krysspresset biomedisinen i Norge står i – mellom økonomiske krefter, teknologimuligheter, innbyggernes forventninger om raske helseløsninger og ivaretagelsen av menneskeverdet.

Ett lyspunkt i endringsforslagene er at departementet foreslår en fortsatt streng regulering av genterapi, med forbud mot å skape genetiske endringer som går i arv.

Kommentarer til enkeltpunkter i høringsnotatet

Til 5 Om grensen for antall barn og antall familier per sæddonor og pasientbetaling for inseminasjon

Departementet vurderer å begrense bruken av donorsæd til et visst antall familier per donor, istedenfor til et visst antall barn, slik det har vært til nå. Lovforslaget sier likevel ikke noe om antallet familier en mann kan donere sæd til. Meld. St. 39 (2016-2017) nevner et tak på 6 familier og til sammen 12 barn. Reguleringen innebærer at en sæddonor potensielt kan bli far til noen flere barn enn dagens grense på 8. Hvor ønskelig er dette sett fra barnas perspektiv?

Departementet virker mest opptatt av hvor lav risikoen er for at halvsøsken får barn sammen uten kjennskap til sitt genetiske opphav. Det er et annet moment her: Når lovverket åpner for en forsettlig overstyring av det biologiske foreldreskapet, skaper dette uoversiktlige slektslinjer og manglende slektstilhørighet for alle barn som blir til ved donorsæd. Samtidig viser ønsket fra par som benytter assistert befruktning, om å bruke samme donor til alle barn, at det nettopp ligger en viktig verdi i å skape en familie som tross alt er mest mulig biologisk homogen!

Å overstyre menneskets forplantning, selv når det skjer ut fra de beste hensikter, for å oppfylle ufrivillig barnløses ønske om barn, skaper utilsiktede (men forutsigbare) følger som kan bli til stor belastning for barna. Lovgiverne prøver nå å bøte på misforhold de selv har skapt (tillatelse til assistert befruktning med donorsæd, inkludert til lesbiske par), gjennom å innføre et tiltak som mimer det biologiske foreldreskapet ved å sikre barna felles slektskap, men fortsatt på en slik måte at barna er utelukket fra kontakt med far og farssekt gjennom oppveksten. Dette hjelper dessverre lite på uretten barna med overlegg blir utsatt for. Biologiens lovmessighet har større betydning enn vi hittil har forstått!

Kommentarer til de enkelte endringsforslagene

Til § 1-2 andre ledd

Ingen kommentarer.

Til §2-3a Aldersgrense ved assistert befruktning

Når det offentlige overtar ansvaret for menneskelig forplantning, blir det mange hensyn å ivareta. Det blir plutselig nødvendig å regulere aldersgrenser, hvilke personer som skal benytte seg av behandlingstilbudet, hvilke krav samfunnet stiller til foreldre, hvor mange behandlinger fellesskapet er villig til å bekoste, osv. Viser ikke lovforslaget nettopp hvor kunstig regelverket blir sammenlignet med naturlig forplantning, der grensene og prosessene gir seg selv?

Selv om målet er økt fleksibilitet overfor kvinner som søker assistert befruktning, er én alvorlig konsekvens at enda flere embryoer vil bli behandlet inhumant – ved å unnfanges utenfor livmorens beskyttende miljø, fryses ned på ubestemt tid, og oftest destrueres.

Til § 2-5 Om innhenting av samtykke fra kvinnens nåværende ektefelle/samboer ved bruk av egg befruktet med donorsæd

Denne endringen berører det vi over har nevnt om departementets videreføring av en lov som allerede er langt ute på det etisk-moralske skråplanet. Endringen angår nemlig det biologiske foreldreskaps kjerne og vesen: *Sæddonasjon bryter med det biologiske foreldreskap, og påfører derved i første rekke barnet urett, ved forsettlig å nekte det retten det har til «å kjenne og få omsorg fra» sin egen far så langt mulig⁴.*

Departementets begrunnelse for lovendringen er hensynet til kvinnens helse, for å unngå ny egguthenting med den risiko denne kan innebære, men departementet adresserer ikke problemet som sæddonasjon i seg selv utgjør. Det at praksis er etablert og legitimert, har tydeligvis lukket rommet for etisk refleksjon rundt en av de mest grunnleggende dimensjoner ved menneskets identitet. Den katolske kirke mener derimot at nettopp behovet lovgiver nå ser for å «rette opp» bioteknologiloven, burde lede til en grundig gjennomdrøfting av alle de etiske problemstillingene som ligger til grunn for endringsforslaget!

Ved alle handlinger som kan medføre befruktning, har både mann og kvinne ansvar for sitt potensielle og eventuelle farskap og morskap.⁵ Ved sæddonasjon fraskriver en mann seg ansvaret for farskapet og begår derved stor urett mot barnet, men også kvinnen som samtykker til å befruktes med donorsæd gjør seg skyldig i å frata barnet dets biologiske far.

Problemstillingen i forslaget til nytt tredje ledd i § 2-5 er som følger: En kvinne har ett eller flere nedfryste (kryopreserverte) menneskeembryo(er) uten kjent far. Det er ikke gitt at ny

⁴ Jf. FNs Barnekonvensjon, Artikkel 7: «1. Barnet skal registreres umiddelbart etter fødselen og skal fra fødselen ha rett til et navn, rett til å erverve et statsborgerskap, og, så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem.»

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Side besøkt 22.08.2019.)

⁵ Jf. foreldreskapsprinsippet Johannes Paul II utlegger i *Letter to Families (Gratissimam Sane)* (1994), 12.

ektefelle/samboer uten videre vil akseptere å ta farsansvaret for et barn kvinnen tidligere har unnfanget ved hjelp av donorsæd, derfor foreslås det innhenting av samtykke til implantasjon. Lovteksten sier intet om hvilke forhold som ga kvinnen rett til assistert befruktning: Var det hennes, partnerens eller begge «befruktningsudyktighet» som utløste denne retten? Det kan jo skje at ny partner er befruktningsdyktig og at behovet for assistert befruktning faller helt bort, eller at vedkommende ikke samtykker. Embryoet på is går da mest sannsynlig til destruksjon – følgelig går et menneskeliv tapt. I beste fall er den nye partneren et storsinnet menneske som håndterer å gi udelt omsorg til en ukjent fars barn. Barnet får leve, men med en komplisert opprinneshistorikk og uten sin biologiske fars kjærlighet og omsorg, noe som senere kan føre til psykiske problemer når det gjelder tilknytning til foreldre, steforeldre og andre nære relasjoner (som igjen kan forplante seg videre når personen en gang skal stifte familie i fremtiden).

Dramaet i dette scenariet viser oss hvilke alvorlige etiske konflikter vi mennesker klarer å konstruere, når vi setter naturens orden til side og lager et lovverk som forvansker eller bygger ned det biologiske foreldreskap. Det er synd på barn som må vokse opp i en slik absurd verden!

Indirekte viser problemstillingen **at foreldreskapet er til like mye for barnets skyld som for foreldrenes**. Barn trenger **begge sine foreldre**, både moren og faren, så vidt mulig. Barnet har en iboende rett til å bli til som resultat av kjærlighetsakten mellom én mann og én kvinne som er forpliktet til hverandre gjennom ekteskap.⁶ Det er, tross unntakene, den tryggeste og mest stabile samfunnsinstitusjonen som har eksistert opp gjennom menneskehetens historie.

Videre må vi begynne å forstå at ingen mennesker har krav på å få barn, ikke en gang ektepar, selv om ønsket kan være stort. Istedenfor å ty til assistert befruktning med sæddonor, kunne man ha tilbudt flere infertile par adopsjon av foreldreløse barn, nasjonalt og internasjonalt; denne gruppen barn trenger sårt til omsorg og kjærlighet.

⁶ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Donum vitae* (1987), II, A, 1.: “Every human being is always to be accepted as a gift and blessing of God. However, from the moral point of view a truly responsible procreation vis-à-vis the unborn child must be the fruit of marriage. For human procreation has specific characteristics by virtue of the personal dignity of the parents and of the children: the procreation of a new person, whereby the man and the woman collaborate with the power of the Creator, must be the fruit and the sign of the mutual self-giving of the spouses, of their love and of their fidelity.(34) The fidelity of the spouses in the unity of marriage involves reciprocal respect of their right to become a father and a mother only through each other. **The child has the right to be conceived, carried in the womb, brought into the world and brought up within marriage: it is through the secure and recognized relationship to his own parents that the child can discover his own identity and achieve his own proper human development.**” (Vår uthevelse)

Til § 2-6 Avgjørelse om behandling og pålegg om barneomsorgsattest

Departementet ønsker å sikre barnets beste gjennom å innføre fremlegging av barneomsorgsattest fra par som søker assistert befruktning, samt la paret gjennomgå en medisinsk og psykososial vurdering av sin omsorgsevne.

Den katolske kirke ser at avveiningen mellom å sikre barnets beste og respektere mannens og kvinnens rett til å stifte familie er vanskelig. Vold og overgrep mot barn er himmelropende forbrytelser. Å sikre barn beskyttelse og en trygg oppvekst er derfor en oppgave samfunnet må prioritere. Likevel er det grunn til å spørre om barneomsorgsattest er det mest egnede virkemiddelet: Er det noe som tilsier at sannsynligheten for overgrep er større blant par som søker assistert befruktning enn blant par som får barn på naturlig måte? Er et papir på plettfri vandel en garanti mot fremtidige overgrep?

Lovendringen reiser spørsmål om samfunnet beveger seg i en retning der foreldreskap generelt må gjennom statlig godkjenning, en praksis man hittil bare har sett i et fåtall totalitære stater. En slik utvikling vil gå utover mannens og kvinnens grunnleggende menneskerettigheter.⁷

Årsakene til vold og mishandling av barn ligger ikke i det å stifte familie som sådan, men i fraværende moralforståelse og manglende innramming av menneskets seksualitet, sosial nød, mangelfulle kunnskaper, psykisk sykdom, konflikter og kriger, som så fører til skadelige relasjonsmønstre som går i arv.

En sikrere og smidigere løsning kunne være å tilby **alle par** som venter barn konkret opplæring og veiledning i foreldreoppgaven, inklusive i hva straffeloven sier om overgrep og vold mot barn. Det kan ha god allmennpreventiv effekt. Forebygging av vold og overgrep skjer best gjennom tidlig holdningsskapende og opplysende arbeid på en rekke samfunnsarenaer.

Familien er den opprinneligste samfunnsenhet, oppstått lenge før dannelsen av stater, og skal fortsette å nyte godt av suvereniteten som følger derav. Systemforankret mistenkeliggjøring av foreldregrupper bør unngås. Staten skal **støtte** familier i beskyttelsen av barn – når behovet er der, i henhold til subsidiaritetsprinsippet, og legge samfunnsforholdene til rette for familiers beste. Se for øvrig Den katolske kirkes *Charter for familiens rettigheter*⁸.

⁷ FNs verdenserklæring om menneskerettigheter, Artikkel 16:

«1. Voksne menn og kvinner har rett til å gifte seg og stifte familie uten noen begrensning som skyldes rase, nasjonalitet eller religion. De har krav på like rettigheter ved inngåelse av ekteskapet, under ekteskapet og ved dets oppløsning.

2. Ekteskap må bare inngås etter fritt og fullt samtykke av de vordende ektefeller.

3. Familien er den naturlige og grunnleggende enhet i samfunnet og har krav på samfunnets og statens beskyttelse.»

⁸http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/family/documents/rc_pc_family_doc_19831022_family-rights_en.html (Side besøkt 23.08.2019)

Departementet ber særskilt om høringsinstansenes syn på om anmerkning knyttet til de straffebud som omfattes av barneomsorgsattest etter politiregisterloven § 39 første ledd skal føre til avslag på søknad om assistert befruktning eller ikke.

Ansvarlig utøvelse av foreldrerollen må alltid tilstrebes, men kan aldri garanteres. Videre bør det tas hensyn til at tidligere straffedømte kan innse og angre sine overtredelser og begynne et nytt og bedre liv, bli gode foreldre – nettopp ved å ta lærdom av sine feilgrep.

Én mulighet kan være å sette tidsbegrensninger for hvor lenge et par der en part har en dom for vold/overgrep må vente med å få barn på statens regning, avhengig av forbrytelsens alvorlighetsgrad og gjentakelsesfare. Det er vesentlig forskjell på en mindre voldsepisode skjedd i et øyeblikks affekt og overgrep/mishandling som har pågått i årevis.

Til § 2-7 Foreldres opplysningsplikt og barnets rett til opplysninger om sæddonor

Som tidligere nevnt utgjør sæddonasjon et villet, bevisst brudd med det biologiske farskap, ofte som et surrogat for tilfeller der dette ikke er mulig.

Diskusjonene rundt farskap har heldigvis bragt lovverket noe nærmere en sann omgang med foreldreskapet: Fra 1. januar 2005 har de som er født ved hjelp av assistert befruktning med sæddonasjon hatt rett til å få vite sæddonors navn og fødselsnummer ved oppnådd myndighetsalder. Dette gir på ingen måte den biologisk farløse noen kompensasjon for fraværet av egen far i oppveksten; et fravær overlatt villet av personens voksne foresatte, som middel til å realisere drømmen om «eget» barn.

Når loven nå vil pålegge foreldre en (sanksjonsfri) plikt til å informere barnet «så snart det er tilrådelig» om sitt genetiske opphav, og senker aldersgrensen for å få rett til opplysninger om sæddonor til 15 år, er dette enda et lite steg mot å oppfylle barnets rett. Likevel er det fortsatt milevis unna full anerkjennelse av **barns rett til å kjenne og få omsorg fra egne foreldre**, slik det står nedfelt i FNs Barnekonvensjon.

Også her står vi overfor en lovendring som forsøker å bøte på misforhold tidligere lovverk selv har skapt. Den katolske kirke anser det som positivt at farskap ikke lenger kan avvises og frasies totalt, og at barnets rett til kjennskap om det langsomt har begynt å anerkjennes. Kirken vil likevel stille spørsmål ved måten dette gjøres på: Selv om det er godt at barnets rett til å vite om sitt biologiske opphav styrkes, **er det samtidig en bør av uant tyngde departementet legger på sårbare tenårings skuldre.**

Unge strever allerede nok i dag med å finne sin identitet. De står under voldsomt press fra ideologiske og kommersielle krefter, som påfører dem tvil og usikkerhet om alt fra seksuell legning til sosial anerkjennelse. Vi må spørre: Hvor forsvarlig er det av lovgiver å la unge ta

støyten for forhold de ikke har noe ansvar eller forutsetning for å skulle takle? Er det så enkelt som departementet skisserer – at «mye taler for at det er positivt for barnet og familien at foreldrene er åpne overfor barnet om at det er blitt til ved hjelp av sæddonasjon»? Hvilket budskap kommuniseres til barnet? Hvordan forbereder man barn på slik kunnskap? Blir uretten mindre av å «normaliseres»? HOD skriver: «En styrket veiledning for donorbarn i forbindelse med senket aldergrense for å vite sæddonors identitet vil gi noe økte administrative konsekvenser for de regionale helseforetakene.» Står det et psykologapparat klart til å ta hånd om identitetskrisene denne gruppen 15-åringene kan bli påført? Hvilke konkrete råd vil helseforetakene gi donorbarn på 15-årsdagen?

Lovendringen blottlegger de tunge konsekvensene assistert befruktning med donorsæd innebærer for barnet og dets identitetsutvikling. Dette er politisk ansvarsløshet.

Et moment å ta med i denne sammenheng er svindelene med donorsæd som er blitt avdekket ved flere fertilitetsklinikker i utlandet. Dette viser tydelig hvordan det å gi tredjeparter innpass i menneskelig forplantning kan åpne for tillitsbrudd og ytterligere forviklinger i barns biologiske opprinnelse.

Problemstillingene viser til fulle hvorfor Den katolske kirke er helt imot assistert befruktning med donerte kjønnsceller: Det blir barnet som må bære byrdene av de voksnes moralske urettmessige beslutninger. Slik urett bør ikke noe samfunn fortsette å legge til rette for.

Den katolske kirke tilråder på det innstendigste at kjønnselledonasjon ikke lenger må tillates, grunnet barnets rett til egne biologiske foreldre.

Til § 2-16 Om oppbevaring av befruktede egg

Denne lovendringen berører selve kjernen i menneskets forplantning, nemlig menneskets rett til liv og respekten for menneskeverdet. Forplantning er videreføring av liv. Forskning har dokumentert det mennesket allerede lenge har forstått: At øyeblikket der sædcellen befrukter eggcellen utgjør starten på et nytt menneskelig individ; en person med unik DNA-profil. Zygoten – den befruktede eggcellen – er et nytt menneske i sin aller spedeste begynnelse. Den er programmert til å utvikle seg til et fullvoksnet menneske og til intet annet enn et menneske, og denne utviklingen vet vi i dag går sin gang uavhengig av morens kontroll. Medisinsk personell ved en fertilitetsklinikk vet altså utmerket godt hvilken prosess de setter i gang når en eggcelle befruktes i en petriskål: ***Det er et menneskeliv som blir til.***

For Den katolske kirke er respekt for menneskelivet fra befruktning til naturlig død et grunnleggende prinsipp. I det øyeblikket menneskelivet er et faktum, skal det omslutes med

den dypeste respekt; jo større respekt jo mer sårbart det er. Pave Johannes Paul II formulerte det uttrykkelig i rundskrivet *Livets Evangelium* (1995)⁹:

«Videre er det som står på spill fra et moralsk standpunkt så viktig at bare muligheten for at man har med en menneskelig person å gjøre skulle være tilstrekkelig for å forby enhver inngripen som kunne føre til å avlive embryoet. Nettopp av denne grunn må resultatet av den menneskelige forplantning garanteres den ubetingede respekt som tilkommer mennesket i sin totalitet og legemlige og sjelelige enhet. Dette har Kirken alltid lært og fortsetter å lære uavhengig av alle vitenskapelige debatter og filosofiske forsikringer som læreembetet ikke uttrykkelig har forpliktet seg til: **"Mennesket skal respekteres og behandles som en person fra befruktningsøyeblikket av;** og skal fra samme øyeblikk tilkjennes menneskelige rettigheter hvor det uskyldige menneskes ufravikelige rett til liv er den fremste."

Ethvert inngrep på embryoer som kan forårsake deres død eller hindre deres utvikling er en alvorlig krenkelse av deres menneskeverd og å anse som en abort. Praksisen med å fryse ned embryoer på ubestemt tid – bokstavelig talt «legge barn på is» – er dypt umenneskelig og samfunnsdestruktiv.¹⁰ **All direkte destruksjon og forskning som medfører destruksjon av embryoer er å ta uskyldige menneskeliv.** Dette er totalt uakseptable handlinger i Kirkens øyne¹¹.

Måten mennesker på embryostadiet omtales i lovutkastet på **vitner om en ekstrem utilitarisme**: De er ren forbruksvare, som kan brukes eller kastes alt etter «parets behov for assistert befruktning», eller verre: etter «ressurs- og nyttehensyn»! Omsorgen for embryoets liv er helt fraværende. Dette er mennesker i sitt tidligste stadium! I praksis er de laget og eksisterer kun for voksnes skyld, ikke for sin egen.

Pave Frans beklaget senest søndag 18. august i år hvordan bruk-og-kast-kulturen truer menneskeverdet gjennom marginalisering, diskriminering og utnyttning.¹² Det er ingen tvil om at fertilitetsindustriens utnyttning og tingliggjøring av mennesker på embryostadiet faller i denne kategorien og utgjør en reell trussel mot menneskeverdet og retten til liv.

På verdensbasis er det blitt et problem at stadig flere embryoer ligger nedfrost, med en uavklart fremtid; det dreier seg om millioner. Disse aller minste menneskene er påtunget en iskald og absurd skjebne; de er bragt til live, men flertallet av dem vil være avskåret fra å vokse opp i mors liv; enkelte er sågar handelsvare og fraktes interkontinentalt for å bli

⁹ Johannes Paul II, *Evangelium vitae (Livets Evangelium)* (1995), 58.

http://www.katolsk.no/dokumenter/dokumenter-fra-vatikanet/jp2/ev/ev_09#h28. (Side besøkt 22.08.2019.)

¹⁰ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Donum vitae* (1987), I., 6.: "The freezing of embryos, even when carried out in order to preserve the life of an embryo - cryopreservation - constitutes an offence against the respect due to human beings by exposing them to grave risks of death or harm to their physical integrity and depriving them, at least temporarily, of maternal shelter and gestation, thus placing them in a situation in which further offences and manipulation are possible." Jf. også Congregation for the Doctrine of the Faith, *Dignitas Personae* (2008), 18-20.

¹¹ Jf. Johannes Paul II, *Evangelium vitae* (1995), 62 http://www.katolsk.no/dokumenter/dokumenter-fra-vatikanet/jp2/ev/ev_09#h28, (side besøkt 20.08.2019) og Troskongregasjonen, *Donum vitae* (1981), I. Respect for Human Embryos, 4.

¹² Jf. <https://zenit.org/articles/popes-message-to-annual-rimini-meeting-full-text-2/> (Side besøkt 20.08.2019.)

surrogatbarn ... En utvidet lagringstid for mennesker på embryostadiet, vil forlenge deres absurde tilværelse. (Det finnes dessverre ingen enkel, medmenneskelig løsning på hva man skal gjøre med menneskeembryoer som ligger nedfrost på ubestemt tid. Ikke engang altruistisk embryoadoptsjon vil kunne avhjelpe problemet på en etisk tilfredsstillende måte.)

Infertilitet er en stor sorg for dem som rammes. Hvorfor ikke heller styrke forskning som kan avhjelpe mer av infertilitetens årsaker, fremfor å skape etterligninger av de naturlige forplantningsprosessene, hvor **mennesker på embryostadiet må bære kostnaden?**

Den katolske kirke oppfordrer derfor lovgivende myndigheter til å arbeide målrettet for å få stoppet all nedfrysing av mennesker på embryostadiet.

Til § 2-17 andre ledd Om lagring av ubefruktede egg og eggstokkvev

Lagring av egg og eggstokkvev innebærer at kvinnen på et senere tidspunkt må benytte assistert befruktning for å få egne barn. Den katolske kirkes holdning til assistert befruktning er at prosedyrene ikke ivaretar tilstrekkelig embryoets liv og helse, og at de bryter med ekteskapsaktens totalitet, fordi befruktningen skjer utenfor kvinnens kropp, ved hjelp av "tredjeparter hvis kompetanse og tekniske aktivitet avgjør om prosedyren vil lykkes. En slik befruktning overgir embryoets liv og identitet til legers og biologers makt, og oppretter teknologiens dominans over den menneskelige persons opprinnelse og skjebne.»¹³ Dette medfører også at **likeverdet som må være til stede mellom foreldre og barn** settes på spill. Assisert befruktning rokker spesielt ved dette siste aspektet, der barn «tilvirkes» ut fra voksnes ønsker og ikke for sin egen skyld. I et naturlig samleie, der mann og kvinne ikke kan bestemme og heller ikke kan vite om det blir noe barn, men ganske enkelt deler et ønske om felles barn, har barnet et langt mer likeverdig utgangspunkt.

Den katolske kirke vil understreke: **All medisinsk behandling som griper inn i menneskets forplantning må respektere menneskeverdet fullt ut.** Dette skjer når behandlingen søker å legge til rette for at forplantning kan lykkes gjennom ektefellers naturlige samleie, ved å forebygge eller fjerne årsaker til infertilitet, eller ved å gi behandling som støtter en oppnådd graviditet.

Til § 3-2 Om destruksjon av befruktede egg og kjønnsceller det har vært forsket på

Det ligger for så vidt en skadebegrensning i at Helse- og omsorgsdepartementet vil hindre utilsiktede konsekvenser av forskning på befruktede egg og kjønnsceller i å videreføres eller

¹³ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Donum vitae* (1987), II, B, 5.: "Homologous IVF and ET is brought about outside the bodies of the couple through actions of third parties whose competence and technical activity determine the success of the procedure. Such fertilization entrusts the life and identity of the embryo into the power of doctors and biologists and establishes the domination of technology over the origin and destiny of the human person. Such a relationship of domination is in itself contrary to the dignity and equality that must be common to parents and children."

gå i arv til nye generasjoner. Den katolske kirke tar imidlertid skarp avstand fra at mennesker på embryostadiet i det hele tatt utsettes for forskning, for så å destrueres. Embryoer er mennesker og subjekter med rettigheter.¹⁴

Til § 5-1 - §5-8 Om genetiske undersøkelser av fødte

Bestemmelsen om at det må foreligge medisinsk indikasjon for å utføre en gentest av fødte er en viktig skanse i gjeldende lovverk. Den bør videreføres. Den katolske kirke er også glad for at forbudet mot bruk av genetiske opplysninger utenfor helse- og omsorgstjenesten presiseres.

Til § 6-1 Om at vaksiner som inngår i nasjonalt vaksinasjonsprogram ikke regnes som genterapi etter bioteknologiloven

En kort kommentar:

Enkelte vaksiner er fremstilt av stamcellelinjer av vev fra fostre etter provoserte aborter på 1960-tallet. Dette gjelder i hovedsak vaksinerne mot røde hunder, meslinger og kusma. Men også enkelte vaksiner mot hepatitt A, vannkopper, poliomyelitt, rabies og kopper er fremstilt av stamcellelinjer fra aborterte fostre, noen laget i nyere tid¹⁵. Abort er alltid et alvorlig angrep mot uskyldige liv, og målet om forebygging av epidemisk sykdom forsvarer ikke bruken av fostervev fra provoserte aborter.

Den katolske kirke ser det som et alvorlig moralsk ansvar for de troende å søke å bruke alternative etiske vaksiner når dette er mulig, og tilskynde produksjon av vaksiner som ikke er fremstilt av vev fra aborterte fostre. Kirken ser imidlertid at alvorlige, allmennpreventive hensyn til befolkningshelsen (ikke minst beskyttelse av familiemedlemmer og omgivelser mot å bli smittet av alvorlige, epidemiske sykdommer) utgjør en sterkt formildende grunn til å la egne barn vaksineres med de vaksiner som foreløpig finnes.¹⁶

¹⁴ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Donum vitae* (1987), I. Respect for Human Embryos, 4.: "No objective, even though noble in itself, such as a foreseeable advantage to science, to other human beings or to society, can in any way justify experimentation on living human embryos or fetuses, whether viable or not, either inside or outside the mother's womb." Ibid., 5: "...Human embryos obtained *in vitro* are human beings and subjects with rights: their dignity and right to life must be respected from the first moment of their existence. *It is immoral to produce human embryos destined to be exploited as disposable "biological material"*. In the usual practice of *in vitro* fertilization, not all of the embryos are transferred to the woman's body; some are destroyed. Just as the Church condemns induced abortion, so she also forbids acts against the life of these human beings. *It is a duty to condemn the particular gravity of the voluntary destruction of human embryos obtained 'in vitro' for the sole purpose of research, either by means of artificial insemination or by means of "twin fission"*.

¹⁵ Jf. <https://www.ncbcenter.org/resources/frequently-asked-questions/use-vaccines/> (Side besøkt 20.08.2019.)

¹⁶ Jf. Uttalelse fra presidenten for Det pavelige akademi for livet, Msgr. Elio Sgreccia (2005), <https://www.ncbcenter.org/files/1714/3101/2478/vaticanresponse.pdf>. Se også: Congregation for the Doctrine of the Faith, *Instruction Dignitas personae – On Certain Bioethical Questions* (2008), 34: "For scientific research and for the production of vaccines or other products, cell lines are at times used which are the result of

Den katolske kirkes oppfordring er klar: Norske myndigheter bør gjøre alt i sin makt for å bidra til en etisk vaksineproduksjon som ikke benytter biologisk materiale fra fostre etter provoserte aborter.

Til § 6-2 Vilkår for genterapi

HODs forslag er her på linje med Den katolske kirkes prinsipper for genterapi¹⁷. Den katolske kirke har ingen innsigelser.

Konklusjon

De foreslåtte lovendringene berører meget alvorlige prinsipielle spørsmål som angår de uskyldigste og mest sårbare mennesker i samfunnet, nemlig mennesker på embryostadiet, barn og unge. Den katolske kirke i Norge etterlyser en grundigere gjennomdrøfting av og refleksjon over de etiske og moralske sidene lovendringene reiser, før de sendes videre til votering, og ber om at oppfordringene som står med uthevet tekst i høringssvaret blir diskutert spesielt inngående.

Til hjelp i diskusjonene anbefales følgende dokumenter:

- Congregation for the Doctrine of the Faith, *Donum Vitae – On the Respect for Human Life in its Origins*, 1987.
http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19870222_respect-for-human-life_en.html
- Johannes Paul II, *Livets evangelium (Evangelium vitae)*, 1995.
<http://www.katolsk.no/dokumenter/dokumenter-fra-vatikanet/jp2/ev>
- Congregation for the Doctrine of the Faith, Instruction *Dignitas personae – On Certain Bioethical Questions*, 2008.
http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20081208_dignitas-personae_en.html

Pastoralavdelingen (Fagavdelingen) i Oslo katolske bispedømme

Oslo, 2. september 2019.

an illicit intervention against the life or physical integrity of a human being. The connection to the unjust act may be either mediate or immediate, since it is generally a question of cells which reproduce easily and abundantly. This “material” is sometimes made available commercially or distributed freely to research centers by governmental agencies having this function under the law. All of this gives rise to *various ethical problems with regard to cooperation in evil and with regard to scandal*. It is fitting therefore to formulate general principles on the basis of which people of good conscience can evaluate and resolve situations in which they may possibly be involved on account of their professional activity.”

¹⁷ Jf. Congregation for the Doctrine of the Faith, *Instruction Dignitas personae – On Certain Bioethical Questions* (2008), 24-35.